

Извештај о истраживању

Белешке са пута по Харијани

Зоја Карановић и Juhi Kumari

Почетком фебруара 2018, ауторке су истраживале у селима Басунда (Basunda), Курампур (Khurampur) и Бокарка (Bhokarka) у северноиндијској држави Харијани. Већину становника чине Индуси, а има и Муслимана и Сика. Главне теме теренских интервјуа биле су пољопривреда, традиционални начин израде грнчарије и обичаји везани за рођење детета.

Кључне речи: Харијана (Индија), теренско истраживање, пољопривреда, грнчарство, обичаји о рођењу детета

Почетком фебруара 2018. године ауторке су боравиле у неколико села савезне државе Харијана¹ (Hariana) на северу Индије. Харијана се граничи са своје северне стране с Химачал Прадешом (Himachal Pradesh), на североистоку јој је и река Џамуна (Yamuna), док су са источне границе Утар Прадеш (Uttar Pradesh) и Раџастан (Rajasthan). Ка западу и југу Ганга-Хакра (Ghaggar-Hakra) тече уз њене северне границе са Панџабом (Punjab), што је веома повољан географско-стратешки положај. Будући да Харијана са севера, запада и југа необично окружује престоницу Индије (сл. 1), она је последично укључена у економски важне планове развоја читаве земље и зато је, између осталог, једна од најразвијенијих држава Индије.² Престоница Харијане је необични Чандигар³ (Chandigarh) (сл. 2), а највећи град је Гургаон (Gurgaon, зва-

¹ Харијана, с површином нешто већом од 44.000 km², готово за половину мање од Србије, има преко 25 милиона становника. Назив је, према једном тумачењу, изведен из две санскритске речи: *hari* (у вези с богом Вишнуом) и *ayana* (дом). Други пак назив ове државе везују за сложеницу насталу од *hari* тј. *harit* (зелено) и *aranya* (шума). Крајеви Харијане кроз које смо пролазили су заиста зелени, покривени наводњавањем житним пољима и слачицом.

² Харијана је раније била део Источног Панџаба, од којег се одвојила 1966, и данас је једна од двадесет девет савезних држава Индије.

³ Чандигар представља јединствену територију у Индији. Престоница је не само Харијане већ и Панџаба, при чему није део ниједне од ових држава, већ њиме управљају савезне власти. То је један од најранијих плански грађених градова у Индији. Основни план је сачинио швајцарско-француски архитекта Ле Корбизје (Le

нично име Guggam) – он свакодневно расте захваљујући стотинама компјутерских компанија које се тамо налазе (сл. 3).

У контексту модернизације живота у овој држави може се гледати и на присуство многих невладиних организација, посебно у Гургаону, које су, будући обележје савременог капитализма, последњих декада преправиле Индију. У рад једне од њих тренутно је укључена и коауторка овог текста, Џухи Кумари (Juhi⁴ Kumari) (сл. 4) – без ње путовања које је предмет овог прилога не би било. Реч је о невладиној организацији Kaivalya Education Foundation (KEF), која се фокусира на модернизацију образовања у државним школама тако што посебно утиче на рад њихових директора и обезбеђује стипендије за талентоване ђаке.

Џухи, која је у фебруару напунила тек двадесет шест година, упознала сам у октобру 2013. на Централном универзитету Џарканд.⁵ Тамо сам боравила као гостујући професор у Центру за племенски фолклор, језик и књижевност (Centre for Tribal Folklore, Language & Literature), учествовала на научном скупу и одржала неколико предавања.⁶ У то време је на истом месту одржаван велики фестивал о животу племена Индије, на ком су представљене њихова духовна и материјална култура: игре, песме, ношње, производи материјалне културе (текстил, алатке), храна, биљке које се користе у исцелитељске и магијске сврхе и др.⁷ На истом месту и у исто време приказан је циклус документарних филмова, тематски везаних за живот племена. Најјачи утисак оставио је на мене филм о цигларским радницима

Corbusier), мењајући раније планове пољског архитекте Маћеја Новицког (Maciej Nowicki) и Американца Алберта Мејера (Albert Mayer). Иако је 2015, у чланку који је публиковао ВВС, Чандигар поменут као један од најбоље организованих градова у свету у погледу архитектуре, културног развоја и модернизације (<https://en.wikipedia.org/wiki/Chandigarh>), он је то само донекле, будући да делови које је пројектовао Ле Корбизје изгледају као послогане коцке, а у унутрашњости личе на спаваонице без душе, да не говоримо о нерешеним питањима везаним за канализацију, одржавање јавне чистоће и осталим проблемима инфраструктуре с којима се суочавају сви градови у Индији. Уз то, данашњи Чандигар се много разликује од првобитно замишљеног града.

⁴ Juhi значи јасмин, односно Јасмина.

⁵ Овај универзитет налази се у истоименој савезној држави, формираној 2000. године, тако што се део територије одвојио од савезне државе Бихар. Џарканд је лоциран на истоку централног дела Индије према Бенгалском заливу.

⁶ В.: <http://cu.j.ac.in/downloads/TFLL%20webpage.pdf>

⁷ О овом фестивалу: https://www.telegraphindia.com/1131031/jsp/jharkhand/story_17512572.jsp

https://www.telegraphindia.com/1131029/jsp/jharkhand/story_17504130.jsp

<http://cu.j.ac.in/AkhraTribalfestival2013.php>

Живот: Иза цигала (The life: Behind the bricks), за који се показало да је сценарио написала Џухи Кумари.⁸ Џухи је тада радила као писац сценарија за продукцијску кућу Wonder Production, која потписује ауторство овог филма. У то време она је студирала на Централном универзитету Џарканд (Central University of Jharkhand), на одсеку за масовне комуникације и медијске технологије. Након тога завршила је мастер на Бенарес Хинду универзитету (Banaras Hindu University), на одсеку за корпоративне комуникације и менаџмент. Реч је, дакле, о истраживањима и студијама која обухватају и управљање људима, што се у новије време примењује у односима с циљаним групацијама с намером да се утиче на њихове ставове о животу. То је на одређени начин намера и организације која тренутно у Гургаону стипендира коауторку овог рада. Она и колеге с којима ради зато у Харијани често бораве на терену по селима и школама.

Становници Харијане припадају индоевропској породици народа, наочити су и снажни људи. Говоре превасходно харијанским дијалектом хиндија и панџаби језика. Исповедају пре свега хиндуизам, мада има и Сика и Муслимана (народа Мјао), с тим што је очигледно присуство култа предака, као и култова везаних за плодност.

Иако најмногобројнији припадници хинду религије у Индији, као и у Харијани, верују у више богова, мање групе се по правилу везују за једног бога. У два села која смо посетили, Басунда (Basunda), у близини градића Фарукнагар (Farrukhnagar), и Курампура (Khurampur), људи светкују Ганешу (Ganesh), или Ганапати, божанство с људским телом и главом слона (по веровању син Шиве и Парвати) (сл. 5). Верује се да он помаже у отклањању препрека и сматра се заштитником уметности, науке и мудрости. У трећем селу Бокарка (Bhokarka) поштује се божанство у лику мајмуна, Хануман (Hanuman), инкарнација Шиве. Помиње се још у *Махабхарати* и *Рамајани*, где је један од главних ликова, као и у другим старим индијским књигама. Њега одликују јунаштво, снага, вештина, самопоуздање. У сва три села светкују и локалног свеца, бабу⁹, којем се такође моле и приносе му жртве у храни.

Харијана је претежно аграрна земља с добро организованим системом наводњавања. Она је кроз зелену револуцију пролазила у шездесетим годинама прошлог века и у њој се с успехом скидају по две

⁸ Линк за овај филм: <https://www.youtube.com/watch?v=nn5RhjUl-zw&t=93s> Џухи је истраживала и писала сценарио и за кратки филм о трговини женама и децом.

⁹ 'Баба' (на перс., тур., хинду и др.: отац, деда, мудри старац) – почасно име у неким културама западне и јужне Азије, а користи се и као знак поштовања монаха у хиндуизму и код Сика.

жетве годишње.¹⁰ Отуд је прва тема нашег теренског истраживања била земљорадња, укључујући живот људи везаних за њу, док се друга тема односила на прављење производа од глине, што је важно занимање људи на овим просторима још од преаријских времена.¹¹ Настојале смо да сазнамо што је више могуће о веровањима и обичајима становништва.

У разговорима које смо водиле учествовало је петнаестак саговорника и неколико стипендиста поменути невладине организације (сл. 6), који су се у току рада смењивали. Сви наши саговорници су иначе отворени и добронамерни људи и сви су се трудили да одговоре на питања која смо им постављали.

Разговор с поносним и љубазним фармером који живи недалеко од села Курампура¹² одвијао се испред његове куће, неке врсте импровизоване грађевине окружене њивама. У кући готово да нема намештаја осим традиционалних кревета – чарпој (charpou)¹³ и нешто посуђа.

Ногаре чарпоја се праве од бамбусових штапова или дрвета (у новије време од метала). Мрежа од испреплетаног канапа (или најлона) увеже се на површину лежаја. Чарпој служи за спавање и седење, пошто у многим селима, не само у Харијани већ и у целој Индији, столица често нема. А сељаци тамо храну углавном кувају на полуимпровизованим отвореним ложиштима, док судове перу на води ако је доведена до куће, а ако није, доносе је с јавног бунара.

Наш саговорник (сл. 7) земљу наводњава и обрађује машинама. Земљораднички обичаји су остали за њим у прошлости, па о њима није могао много рећи осим да пре првог поласка на орање његови праве гозбу за породицу и комшије. Том приликом прве залогате слаткиша који се зове лапси (lapsi) понуде богу тј. локалном свецу, баби,

¹⁰ У Харијани се гаје жито, пиринач, шећерна трска, кукуруз, памук, уљарице, посебно сунцокрет и слачица, која је у тренутку нашег боравка била у цвету. Затим од поврћа кромпир, лук, парадајз, карфиол, од воћа цитруси, гуава, манго и др.

¹¹ Трагови предмета од глине пронађени су на прехарапском локалитету Кунал (Kunal) <https://archaeologynewsnetwork.blogspot.rs/2017/01/settlements-in-haryana-before-7000-bc.html#bHxJSH4DJ2bXETH.97> или на харапском Бхирана (Bhirrana) <http://www.frontline.in/static/html/fl2502/stories/20080201504012900.htm>

¹² Један заљубљеник у своје село описује га овако: „Курампура је лепо село и његово име је састављено од две речи, kher + khuram, што значи место где су људи срећни и (где) живе мирно. Наше село је мало и срећно, и можемо рећи да је мало село срећно село. Народи Курампура познати су по својој благој и једноставној природи.“ <http://www.onefivenine.com/india/villages/Sonipat/Kharkhoda/Khurampur> То се свакако не може рећи за много индијских села, која углавном таворе у беди.

¹³ Чарпој (charpou) је сложеница са значењем 'четвороножни' (char – четири и paуа – ноге).

којег сви поштују, моле му се, али се на њега и љуте ако им нешто крене наопако. Затим нахране волове, па тек онда једу људи (што подсећа на крмљење стоке, некада посебно волова, што се радило код нас за Божић). Сазнали смо да према обичајима сејање започиње средом, петком се жање, а субота и уторак су нерадни дани. Саговорник се такође сећа како су некада пред орање китили волове. Али пошто он сада оре трактором, то више не чини мада, како и остали сељаци кажу, сви они још украшавају рогове и вратове говеда због поштовања према њима. Саговорник се сећа и да се некада пре и после жетве играло и певало.¹⁴ Рекао је да земљу обрађује сам, али кад му је потребна помоћ, може да се ослони на сељаке комшије, што је асоцијација на неку врсту спреге која је некада морала бити честа. А понекад, ако је у нужди, плати надничаре.

Домаћице куће, супруга и домаћинова сестра, у разговору с нама смењивале су се с домаћином, пошто мушкарци и жене још не седе заједно на јавном месту. Оне су биле једнако љубазне, веселе и говорљиве, мада нам ни оне о обичајима готово ништа нису рекле. У току разговора с времена на време су марамама скривале лица, али их повремено и откривале (сл. 8), што је у селима Индије не само обичај већ и обавеза, мада се чини да су наше саговорнице то радиле више из навике него из стида или страха од злих очију, пошто су се, чаврљајући, непрестано смејале, откривајући своја лица сасвим. Домаћинова сестра нас је на крају, ваљда да нас утеши што нам није ништа певала, позвала на свадбу своје кћерке и обећала да ће нам тада певати.

Мањкавост информација о обичајима ове жене су надокнађивале љубазношћу и гостопримством, тако што су нас нуткале да једемо домаће грицкалице и да пијемо чај необичног укуса, с млеком од биволице, које у Харијани сви гаје и поштују. А изнеле су и чапати¹⁵ с путером, такође од биволице, још необичнијег укуса и изгледа – бео као сапун и улупан као шећерна пена, који смо морали пробати. Такође су с поносом изнели наргилу с дуваном, коју зову хука (hookah), какве се у Харијани свуда традиционално пуше. Наргилу су, смењујући се, пушили домаћин, његова жена и сестра (сл. 9). Чак је у једном тренутку и старија коауторка ове белешке пробала како то изгледа.

¹⁴ У Харијани још живи народна музика деси (термин *desi* означава људе, културу и стваралаштво индијског потконтинента и дијаспоре, а као врста музике одговарала би сеоској музици). Она прати сезонске промене у природи, сватовске песме, песме које се певају приликом рођења или смрти, те љубавне песме (https://en.wikipedia.org/wiki/Music_of_Naryana). Трагови неких од њих постоје у измењеном облику популарне музике која се изводи у филмовима, снимљена на дискове или остала дигитална средства, губећи основни смисао и намену.

¹⁵ Танак индијски хлеб од пшеничног брашна без квасца.

Други разговор у вези са земљорадњом, односно покушај успостављања разговора, био је уприличен испред продавнице у селу Бокарка.¹⁶ У њему је учествовала група мушкараца и једна старица која је седела по страни, два студента и ауторке овог рада, и он се углавном свео на наша питања без одговора. Некако није ишло, ни њима ни нама, упркос чињеници што смо се сви једнако трудили и једни другима непрестано осмехивали.

Зато смо у истом селу имали више среће код сеоског поглавара, којег иначе зову сарпанђ (sarpanch), где се разговор с мушким члановима породице и комшијама водио испред његове куће (сл. 10), док смо са женама из истог домаћинства разговарале у затвореном простору, у соби.

Наш главни саговорник био је поглаварев старији син, наочит човек од око 40 година, који је у војсци провео 16 година и након тога се пензионисао. Сада се, заједно с оцем и братом, бави земљорадњом, а има и неколико говеда на која је посебно поносан (одвео нас је до штале да нам их покаже). Први роти (roti), традиционални хлеб лепињицу, ујутру дају кравама.

Испричао нам је како су, приликом копања бунара за наводњавање, прво испред куће направили минијатурни храм и принели жртву у храни. То и данас чине у одређеним приликама, на пример пре него што започну с наводњавањем земље, и тада се служи специјална храна. Они поштују Ханумана (Hanuman) и локалног бабу, којима се моле и приносе им храну.

У Харијани и у селу Бокарка убирају две жетве. Први циклус траје од јуна до септембра, други од октобра до марта, а затим следи период одмарања земље.

Сазнали смо од домаћина да код градње куће у његовој заједници у темељ уграђују змију или њен свлак, што је иначе прастари обичај. Говорио је и о обредима који су везани за лунарни и соларни календар. Сељаци у Индији, као и у Харијани, посебно празнују Макар Санкранти (Makar Sankranti), време кад Сунце улази у простор Јарца, што углавном пада 14. јануара. Тада они устају рано, купају се и чисту воду просипају према излазећем сунцу, гледајући у том правцу (што свакако има изузетну лустративну функцију).

¹⁶ Ево како је на једној интернет страници о селима Харијане описано ово село: „Народ Бокарке живи веома мирно. Људи су из различитих каста и заједница. Село Бокарка дичи се својом историјом. Бокарка је древно село које је дало браниоце награђене за храброст и мученике. Пољопривреда је главно занимање становника Бокарке. Ово село још чека на велики индустријски развој. Образовање, вода за пиће, путеви и струја главна су брига села Бокарка.“ <http://www.haryana21.com/distt-villages/village.php?villageid=1334>

Са женама из овог домаћинства разговарале смо унутар куће која је за сеоске услове необична, будући да се у њој налази намештај – у соби у којој смо седеле су сточић, фотеље, софа (сл. 11). Разговор се водио с неколико младих жена (иначе високо образованих), од којих су барем две имале малу децу (девојчице) коју још доје, и она су у току разговора ишла од руке до руке (сл. 12). Познато је да према деци у Индији отворено показују емоције и да су она много мажена и пажена. У соби је била присутна и старија жена, домаћица куће и свекрва једне од присутних млађих жена. Због свега овога нормално је да се разговарало о деци и обичајима везаним за њих.

Сазнали смо о разним веровањима и обичајима који се практикују током трудноће и одговарајућим табуима. Трудница не треба да иде у храм, нити да се моли; није добро да иде тамо где лежи умрли, ни да види мртваца; не треба да иде на раскрсницу (што је све аналогно забранама код нас). Није добро да трудница види змију јер ће јој деца имати проблема с видом. Не препоручују јој се топла храна ни слатка јела. Не треба да једе ни папају (која је жуте боје) да јој дете не добије жуту грозницу.

Саговорнице су рекле да је рођење мушког детета најважније, али да оне немају ништа против ни девојчица. Рођење мушког детета најављује бабица лупањем у бакарну тепсију, а долазак на свет женског трескањем жита у ситу. То је неопходно да се дете касније не би плашило.

Чим се мушко дете роди, жене су нам рекле да га треба умотати у дедину стару кошуљу или нешто старо (и код нас се за то некада користила стара очева кошуља). Да новорођенче касније не буде длакаво, трљају га брашном по кожи, а раније су користили пепео.

Бабињара се пет дана не сме купати, ни косу не сме прати. Да би је у тим данима очистили користе пепео или крављу балегу. Да би се очистиле брадавице на дојкама користе се специјалне врсте трава, које се стављају у топлу воду, а затим на брадавице. За исту намену употребљавају и воду којом се меси хлеб. Вода се греје и кад почне да испарава, посуда се примиче дојци.

После 27 дана (лунарни месец) мајка и дете се детаљно купају тако што се вода заграби са седам извора тј. бунара, као и седам каменова из седам села који се стављају у топлу воду. Све то спрема свекрва. Наша домаћица и њена снаха која има малу девојчицу потврдиле су нам да су оне обавиле такав ритуал по рођењу њеног детета.

Мушко дете такође не сме да се износи из куће 40 дана након рођења, а женско 20.

Да би дете заштитили од злих очију, жене су нам рекле да му стављају црну тачку (kala tika, tilak, bindi) иза увета, на табан, али и на

лице (сл. 13), што иначе чине у целој Индији. Раније су и око очију исцртавали црном бојом, али саговорнице су нам рекле да оне то више не чине због хигијене. Ставља се и црни конач око ноге и око руке. Да би се заштитило мушко дете, посебно му је важно ставити појас, често с плавим ђерданима, чак и ако је дете голо треба да има појас (што је некада подједнако било важно код нас и трагови о томе се прате у етнографској литератури, али и у народној поезији). Детету се око врата стављају златни полумесећ и различите амајлије.

Да се дете заштити користе се семе од слачице и со. А да би се проверило да ли је оно жртва злих очију, употребљава се љута паприка – ако се њен мирис осећа, нема урока, ако нема мириса, дете је уречено. У заштити детета се користи и перје од пауна (што је аналогно нашој песничкој традицији где пауново перо такође има апотропејску функцију). Ако се сумња у урок, дете се носи у храм и чита му се молитва.

Да би се спречило деловање злих очију, користе се (као и код нас) и скатолошки изрази. Како нам је једна жена, снебивајући се, кроз смех рекла да ако се помисли да би неко могао урећи дете, каже се: „Пи, пи, стани на говно!“

У Харијани се људи још од преаријских времена традиционално баве прављењем предмета од глине. Грнчари припадају посебној групи људи у кастинском систему – кумхар (kumhar), што значи грнчар, али и предмет направљен од печене земље, грнчарија. Читава села у Харијани позната су по томе што производе разне предмете од печене земље: посуде за воду и храну, луле, лампе, играчкице, украсне предмете. У Курампуру се овим бави већи део становништва, како кажу – онолико дуго колико памте, можда 200–250 година. Али у последње време млади напуштају село и одлазе у град, а остају заправо само они који због нечега не могу да уче. Поред тога што се баве грнчарством, готово свака кућа има и по једно или два говеда. Земљу углавном не обрађују.

Међу предметима које грнчари у селу Курампур праве посебно су важне посуде за светиљке најједноставније израде у које се у изузетним приликама сипа масло ги (ghee), а затим се у њега, с једне стране, потапа канап (фитиљ), а с друге се запали и гори јер у себе повлачи уље у које је зароњен. Ове светиљке још од давнина имају практичну намену, али се користе и у сакралне намене у различитим приликама. Гледала сам више пута како их спуштају у воду неке реке, где се иначе расипају земни остаци умрлих након што су они спаљени, па се то лако може довести у везу с култом предака (и асоцира на наше паљење свећа за мртве). Ове лампице можда се ипак највише користе у време индијског празника Дивали (Diwali) (сл. 14), који се везује за

индијски лунарно-соларни календар и пада у ноћи без месеца, у месецу Карика (Karika), за који се иначе сматра да је најсветији у години, а по грегоријанском мерењу времена иде од друге половине октобра до почетка новембра. Како се након мрачне ноћи светлост враћа, многи га сматрају празником светлости, што он и јесте.

Прастаро грнчарско коло, какво се користи у Харијани, направљено је од камена, о чему сведоче археолошки налази. Иако у Индији постоје различите врсте кола, у Харијани се користи коло које се окреће гурањем штапом (сл. 15). За ту радњу, дакле, нису неопходне ни руке ни ноге, а оне се иначе користе у другим поступцима. У новије време у употреби је електрично коло.

Док грнчар седи за колом, његов помагач меша глину која се запрежним колима доноси из оближњег атара. Ово је мушки посао, док жене помажу исцртавајући шаре на направљеним предметима.

Обликовани предмети се у селу Курампура још пеку у једноставним полукупастим пећима, направљеним од цигала и облепљеним блатом (сл. 16), с малим отвором за ложење при земљи (сл. 17). Такве пећи се у овом крају праве хиљадама година. У пећ се прво до врха слажу обликовани предмети од глине. Након тога она се у неколико слојева покрива разбијеним комадима керамике (сл. 18) и одоздо запали за то намењеном сувом травом. Трава се угура кроз отвор који се, затим, затвори тако да дим излази кроз шупљине одозго.

Нажалост, пошто смо село посетили у сезони мировања поменутих активности, љубазни домаћини нису нам могли стварно демонстрирати ништа од тога, већ су нам само показали алате, објекте и производе, што ипак није било мало.

Иначе, сезона прављења грнчарије у Харијани због климатских услова започиње након равнодневице. То је период кад почиње пролеће, односно како они кажу, лето (а по индијском календару то је почетак нове године, чији се први месец назива Чаитра (Chaithra))¹⁷ и траје до пред Дивали¹⁸, кад се предмети, посебно лампе, највише

¹⁷ „Чаитра на санскриту значи светилиште и односи се на почетак пролећне сезоне (март – април). Према хиндуистичкој митологији, првог дана Шукла Пакше (Shukla Paksha), фазе између младог месеца и прве четврти месеца Чаитре, Господ Брама је почео да ствара свет. Отуд се овај дан сматра Новом годином широм земље и назива се различитим именима.“ <https://www.astroved.com/articles/chaitra-month-significance-festivals>

¹⁸ Дивали је у вези и с култом плодности, што је посебно видљиво код различитих племена у Индији која прослављају овај празник. У неким пределима Индије поклапа се са жетвом. В.: William Crooke, *Popular Religion and Folklore of Northern India*, Allahabad, 1894: 375; J. J. Roy Burman, *Ethnography of denotified tribe*, The Laman Banjara, Mittal publications, New Delhi, 2010: 80–81.

продају. Започињање посла обележено је прасадом (Prasād) – понудама у храни богу или свецу.¹⁹

Дакле, око пола године глинени предмети се производе, а остатак времена они се продају или се одмара. Саговорници су нам рекли да за пола године активног рада могу да зараде довољно новца да преживе други, неактивни део године.

У истом селу разговарали смо са женама о обичајима везаним за смрт и обредима око покојника. Умрли се код њих спаљује на простору за кремацију у близини села, а затим се, други дан, његов пепео односи на Ганг, где се расипа. Све време (до 12 дана) певају се песме за покојника како би његова душа нашла прави пут. Песме називају баџан (bhajan).²⁰ Ако је умрли старији (старији су по њиховом мишљењу људи преко 50 година), певају му веселе песме које су нам жене из села Курампур и певале ударајући дланом о длан (сл. 19). Те песме, према сведочењу студената, биле су по пореклу и садржини народне, али и религијског карактера и иначе их изводе свештеници у храму. Отпевале су нам и једну Кабирову песму²¹ која је, као и остале, садржином везана за путовање покојникове душе и налажење коначног мира. Саговорнице су нам рекле да се 12 дана не пали ватра (што је аналогија са живом ватром код нас, која се гасила кад умре домаћин куће), а након тога ватра се поново упали и уприличи се гозба за покојника (слично нашој даћи).

Наше кратко путовање по Харијани завршило се посетом локалном рвачком клубу где смо, на одвојеним теренима, затекли наочите момке, али и изузетно снажне девојке у шортсевима (сл. 20). Њих су зналачки тренирали пензионисани припадници индијске војске. Ове људе, због њихове физичке снаге и висине, управо у Харијани војска често регрутује. Све то је за индијске прилике било необично, ако се ишта у овој земљи може тако назвати, јер управо су девојке и момци из руралних простора Харијане последњих година својим срединама донели не само националну већ и светску славу.²² Чудима Индије нема краја.

¹⁹ *Prasada* значи дар. „Означавало је шта, обично јестиву храну која се прво понуди богу, свецу, Мехер Баби или аватару [инкарнацији божанства на земљи], и затим се дели у његово или њено име следбеницима или другима као добар знак.“ <https://en.wikipedia.org/wiki/Pras%C4%81da>

²⁰ Баџан (bhajan) значи дељење и односи се на било коју врсту песме с религијском темом.

²¹ Кабир је познати индијски мистик, светац и песник, иначе ткач, који је живео у 15. веку. Имао је великог утицаја на бакhti покрет.

²² Неколико женских рвача из руралних средина Харијане је последњих година постигло високе резултате на националним и интернационалним такмичењима.

Извори илустрација

Слика 1 – преузета са сајта: <http://haryana.gov.in/map-of-haryana/index.html>

Слика 2 – преузета са сајта: <http://www.betterphotography.in/contest-photo/62-101444/>

Слика 3 – преузета са сајта: <https://i.ytimg.com/vi/KXJcCeU070s/maxresdefault.jpg>

Слике 4–20 припадају архиву аутора. Фотографије снимила Зоја Карановић.

Notes from a Trip to Haryana

Zoja Karanović and Juhi Kumari

At the beginning of February 2018, the authors visited villages Basunda, Khurampur and Bhokarka in Haryana, state in northern part of India (capital Chandigarh). Population of Haryana, around 25 million people, are mostly Hindus, and there are some Muslims and Sikhs as well. It is traditionally an agrarian society with well-organized system of irrigation, so the basic theme of our interviews was farming. Another topic was pottery, since people in Haryana are famous for this craft. They make different pottery items, utensils, toys, decorative pieces, in a very old and traditional way. The third topic were the rituals and customs related to pregnancy, child birth, and protection for an evil eye, and rituals related to death.

проф. др Зоја Карановић

професор у пензији, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

Е-пошта: zjanko@stcable.net

Juhi Kumari

Kaivalya Education Foundation,

Mumbai, Maharashtra, India

Е-пошта: juhipandey3292@gmail.com

Примљено: 12. 2. 2019.

Прихваћено: 23. 4. 2018.

Гита Поџат (Geeta Phogat) освојила је прву златну медаљу за своју земљу у историји на Играма Комонвелта (Commonwealth Games) 2010. Уједно она је прва индијска рвачица која је учествовала на олимпијади (https://en.wikipedia.org/wiki/Geeta_Phogat#References). Бабита Кумари Поџат (Babita Kumari Phogat) освојила је злато 2014. на Играма Комонвелта, сребро 2010. и 2018. Са својом рођаком ради на мењању односа према свом селу у Харијани (https://en.wikipedia.org/wiki/Babita_Kumari). Харијана наставља да предњачи у рвању: на такмичењу Khelo India Games 2018. жене су освојиле 14, а мушкарци 10 медаља: <https://www.hindustantimes.com/other-sports/khelo-india-games-haryana-rule-in-wrestling-clinch-24-medals/story-x5JmLkWqC4GgyX0ZYECaD0.html>

Слика 1 Мапа Харијане и суседа

Слика 2 Чандигар

Слика 3 Гургаон

Слика 4 Ручак са Џуџи на терену у Харијани

Слика 5 Фигура Ганеше направљена од печене глине и извезена по површина перлицама, локална израда

Слика 6 Студенти са којима сам радила на терену у селима Харијане

Слика 7 Саговорник из села Курампура седи на чарпоју, традиционалном кревету

Слика 8 Саговорнице које повремено скривају своја лица

Слика 9 Задовољство пушења наргиле једнако за мушкарце и жене

Слика 10 У разговору с људима испред куће сеоског поглавара

Слика 11 У кући сеоског поглавара која је необична по томе што има намештај

Слика 12 Наше саговорнице са својом децом

Слика 13 Тачка на челу девојчице која је штити од злих погледа

Слика 14 Празничне глинене лампице које израђују грнчари у селу Курампу

Слика 15 Грнчар из села Курампул демонстрира начин рада грнчарског кола

Слика 16 Пећ за печење предмета од глине у селу Курампул

Слика 17 Отвор кроз који се ложи након што се у пећ послажу глинени судови

Слика 18 Пећ са глиненим судовима у селу Курампул припремљена за ложење

Слика 19 Жене из села Курампул певају песме у славу покојника

Слика 20 Рвачице из села Бокарка на тренингу